

Головне управління освіти і науки Київської обласної державної адміністрації
Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів

Схвалено науково-методичною радою КОІПОПК (протокол №4 від 15.06.2012)

Схвалено Науково-методичною радою з питань освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (протокол засідання предметної комісії з іноземних мов №5 від 24.10.2012)

ОСНОВИ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

ПРОГРАМА

**факультативного курсу для 10(11) класів
загальноосвітніх навчальних закладів
філологічного та суспільно-гуманітарного напрямів**

Автор програми:

Дем'яненко Олена Олександрівна,
старший викладач кафедри управління
освітою КОІПОПК,
кандидат педагогічних наук,
вчитель латинської мови СЗОШ І-ІІІ
ступенів з поглибленим вивченням
іноземних мов №9 м. Білої Церкви

Біла Церква-2012

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Латинська мова – це мова племені, яке жило на території Апеннінського півострова і заселяло область Лаціум (Lacium), столицею якої було місто Рим (Roma). На початку нашої ери у результаті численних завоювань римлян (латинян) далеко за межами названої території склалася Римська імперія. Мови підкорених племен протягом майже п'яти століть зазнавали значного впливу латинської мови, завдяки розвиткові римської культури, освіти, політики тощо. На основі латинської мови протягом декількох століть виникали нові національні мови, об'єднані сьогодні в групу романських (італійська, іспанська, французька, румунська, португальська та інші). Проте до XVIII століття в Європі (й на території сучасної України) латинська мова практично виходить із повсякденного вжитку і є символічно "*мовою науки*": нею читалися лекції, писалися наукові праці, трактати, поезії. Цілком логічним є той факт, що подальший розвиток європейських національних мов відбувався під впливом латинської мови. Тому в лексиці більшості європейських мов є значна кількість латинізмів, а в світовій літературі – латинських афоризмів. Найбільше їх у романських (у французькій – 80-90%, італійській – 70-80%), з германських мов найбільше їх в англійській – до 75%. Отже, історія розвитку європейських мов фактично є історією еволюції латинських слів і мовних конструкцій.

Звичайно, зазначене обґрунтовує важливість і актуальність ознайомлення з основами латинської мови тих, хто досліджує мови і літературу, лінгвістів, студентів філологічних факультетів, учнів старших класів, які поглиблено вивчають мови тощо. Адже свідоме засвоєння мовних одиниць, етимологічно пов'язаних з латиною, можливе за умови знання їхнього оригінального значення. Часто, знаючи значення латинського слова, можна зрозуміти значення кількох в англійській, українській, російській мовах тощо. Розкриття багатозначності низки латинських слів та конструкцій уточнює сферу їх вживання в рідній мові, а завдяки чіткій та логічній побудові граматики латинська мова не лише збагачує знання, а й розвиває вміння та навички логічного мислення. Отже, латинська мова сприяє загальній освіті людини.

Цінним є навчальний курс і для тих, хто планує майбутню професійну діяльність пов'язати з юриспруденцією, історією, медициною, біологією, фармацевтикою тощо. Таким чином, курс має важливе профільне спрямування, оскільки сприяє розвитку профорієнтаційних інтересів школярів.

Читаючи англomовну чи українську художню літературу, ми часто натрапляємо на латинські афоризми без перекладу і пояснень (*їх інтелектуально розвинена, ерудована людина повинна знати й розуміти*). Знання й розуміння їхнього глибинного змісту допоможуть молодим людям краще зрозуміти неповторність і мудрість античної культури – колиски європейської цивілізації,

З урахуванням вищезазначених далекоглядних цілей складена програма факультативного курсу "Основи латинської мови". **Мета** її – ознайомити старшокласників – учнів класів соціально-гуманітарного та філологічного напрямів – з базовим лексико-граматичним матеріалом з латинської мови у загальнокультурному контексті, що сприятиме розвитку лінгвокультурних і комунікативних компетенцій школярів, їхнього гуманітарного мислення, розширенню кругозору в умовах профілізації старшої школи.

Специфікою її є *адаптивний характер* (на основі існуючих програм курсів для середніх спеціальних і вищих навчальних закладів гуманітарного, економічного і юридичного напрямів) і *гуманітарне спрямування*. "Латинську пропедевтику" в змісті програми дібрано за принципом її загальнокультурного поширення. Факультативний курс пропонується як варіативна складова для класів філологічного та суспільно-гуманітарного напрямів загальноосвітніх навчальних закладів, ліцеїв, гімназій, коледжів гуманітарного профілю, спеціалізованих шкіл з поглибленим вивчення іноземних мов.

Структура програми є традиційною: пояснювальна записка, зміст, освітні вимоги (як комплекс очікуваних результатів), список використаних джерел. Програма розрахована на 1 навчальний рік (70 годин) з тижневим навантаженням у 2 години і складається з 17 тематичних блоків. За умови її адаптації, ущільнення часу на вивчення граматики й лексичного мінімуму

програма може бути розрахована на 35 годин протягом навчального року. У зв'язку з тим у змісті передбачено всі зазначені варіанти вивчення тем (2 та 1 години тижневого навантаження).

Практично-діяльнісний аспект зазначеної програми виявляє у тому, що:

- граматика латинської мови вивчається системно і комплексно. Це дає можливість практичного засвоєння граматичних норм, поетапного здійснення граматичного аналізу адаптованих латинських текстів;
- кожна тема курсу вміщує блок практичних вправ, роботу з латинськими сентенціями і текстами;
- граматичний аналіз латинських слів відбувається на основі їх зіставлення з існуючими в українській, російській, англійській (німецькій, французькій, іспанській) мовах лексичними одиницями, що дозволяє здійснювати й етимологічний аналіз слів;
- система теоретичних відомостей і пропонованих практичних вправ у кожній темі є основою для вивчення наступних розділів програми. Таким чином, вивчення латинської мови відбувається з урахуванням принципів наступності, ієрархічності, поступового ускладнення матеріалу, системності;
- освітні завдання сформульовано як навчальні цілі когнітивного, практично-діяльнісного, загальноестетичного характеру.

Оскільки у ході роботи не передбачено здійснення контролю та оцінювання навчальної діяльності учнів за 12-бальною системою, фіксація процесу засвоєння матеріалу курсу відбувається у рефлексивно-заліковій формі (самооцінювання/оцінювання міри виконання залікових робіт).

Процес навчання передбачає реалізацію таких видів індивідуальної, групової та колективної роботи школярів:

- роботу з основним граматичним матеріалом (вивчення граматичних ознак самостійних і службових частин мови, виконання вправ на читання, відмінювання, граматичний аналіз слів і лексико-граматичних конструкцій);

- самостійну роботу з латинськими сентенціями та адаптованими текстами з використанням словника;
- виконання індивідуальних практичних вправ за граматичними таблицями і картками (граматичний аналіз, коригування тексту на основі вивчених граматичних правил);
- аналіз етимологічно пов'язаних латинських, українських та англійських слів, прислів'їв, приказок (добір і дослідження значення слів та афоризмів, пошук їх відповідностей у класичній світовій літературі, а також сучасних публіцистичних матеріалах);
- дискусію (обговорення глибинного змісту латинських сентенцій, їх ролі й місця в сучасній масовій культурі, європейських мовах на основі проведеного учнями дослідження друкованих та електронних джерел).

По завершенню навчання учень має *знати й розрізняти*:

- латинський алфавіт, фонетику, наголос;
- нормативну граматичну базу, а саме:
 - а) *категорію відмін*: рід, число, відмінок; п'ять відмін іменників, їх основи і флексії; три відміни прикметників; окремі розряди займенників; числівники;
 - б) *категорію дієвідмін*: особа, число, час, спосіб, стан; чотири дієвідміни; основу інфекта у зіставленні з основами перфекта й супіна; три часи системи інфекта;
- основи латинського синтаксису простого й складного речення;
- лексичний мінімум в обсязі 300 слів; найуживаніші суфікси іменників та прикметників;
- не менше 30 крилатих латинських прислів'їв і висловів, їх відповідники в іноземних мовах;
- студентський гімн "Gaudeamus";
- етимологію слів професійного (фармакологія, юриспруденція, історія культури, філологія) та побутового змісту в українській та англійській мові, утворених від латинських коренів.

У процесі роботи учень має *виконувати таку діяльність* :

- **читати** адаптовані латинські тексти у відповідності з нормами і фонетичними правилами;
- **здійснювати граматичний аналіз** тексту, окремих синтаксичних конструкцій, частин мови як членів речення;
- **робити переклад** синтаксичних конструкцій і адаптованих латинських текстів з використанням довідкових джерел (підручник, посібники, Internet-джерела);
- **здійснювати "етимологічний аналіз"** українських і англійських слів активного вжитку;
- **готувати ораторський виступ** з різних тем, використовуючи при цьому латинські афоризми та їх відповідники у перекладах.

У результаті навчання за програмою курсу школярі *матимуть змогу усвідомлювати та оцінювати:*

- роль і значення латинської мови у контексті світової історії та культури;
- значущість основ нормативної граматики латинської мови для розвитку сучасних європейських мов;
- лінгвокультурний фонд нашого народу в зіставленні з фондом інших народів, а також з латиномовним фондом, що бере свої корені від давніх греків і римлян.

Результати впровадження. Програму курсу з 2007/2008 н.р. упроваджено в навчально-виховний процес спеціалізованої ЗОШ I-III ступенів з поглибленим вивченням іноземних мов № 9 м. Білої Церкви. У результаті використання програми та апробації матеріалів, які забезпечують її викладання, зміст факультативного курсу доповнено та розширено навчальним посібником «*Основи латини*», спрямованим на організацію індивідуальної самостійної роботи старшокласників. Таким чином, у ході викладання факультативного курсу створено цілісний навчально-методичний комплекс з основ латинської мови для учнів 10 (11) класів загальноосвітніх навчальних закладів соціально-гуманітарного та філологічного напрямів.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ПРОГРАМИ

№ з/п	Зміст навчального матеріалу з теми	Очікувані результати	К-ть годин
1.	<p style="text-align: center;">LECTIO PRIMA. ГРАФІКА І ФОНЕТИКА</p> <p>Латинський алфавіт (Alphabētum Latīnum). Вимова голосних. Дифтонги і диграфи. Вимова приголосних. Літера «у». Буквосополучення з «h». Буквосополучення з «ngu», «qu», «su», «ti». Наголос (Accentus). Вправи на читання, фонетичний розбір слів</p>	<p><i>Учень:</i> знає та розуміє фонетичні правила читання латинських слів: алфавіт, правила вимови голосних і приголосних; розрізняє особливості вимови дифтонгів і диграфів; довгі й короткі склади від природи; розподіляє латинські слова на склади, вміє ставити наголоси/ читати слова, систематизує основні фонетичні та графічні правила латинської мови</p>	4/2
2.	<p style="text-align: center;">LECTIO SECUNDA. МОРФОЛОГІЯ</p> <p>Коротка характеристика граматичної будови латинської мови. Частини мови. Граматичний аналіз частин мови. ІМЕННИК (NOMEN SUBSTANTIVUM) Граматичні категорії іменника: число, роди, відмінки. Поняття про 5 відмін іменників. Основні (словникові) форми іменника. Відмінкові закінчення іменника. Словотворення іменників. Латинські прислів'я і крилаті вислови. Лексичний мінімум. Вправи конструктивного характеру (відмінювання іменників), лексико-граматичний аналіз</p>	<p><i>знає та розуміє</i> граматичні особливості латинської мови як мови флективної; правила словотворення іменників; <i>аналізує</i> граматичні особливості іменників; відмінює іменники відповідно до відміни, числа; <i>читає і здійснює граматичний аналіз</i> лексичних конструкцій, перекладає їх; оцінює етимологічну роль латинської лексики у розвитку європейських мов; <i>збагачує</i> свій лексичний запас</p>	6/3

3.	<p>LECTIO TERTIA. Прикметник (Nomen adiectivum)</p> <p>Граматичні категорії прикметника. Основні (словникові) форми прикметника. Ступені порівняння прикметника. Відмінювання прикметника різних ступенів порівняння. Неправильні ступені порівняння. Латинські прислів'я і крилаті вислови. Лексичний мінімум. Вправи конструктивного характеру (видозмінювання слів, складання словосполучень)</p>	<p><i>знає та розуміє</i> особливості граматичної характеристики прикметників; словникові їх форми; <i>розрізняє та утворює</i> ступені порівняння прикметників, у тому числі неправильних формоутворень (малий – менший – найменший і т.д.); <i>перекладає</i> прості лексико-граматичні конструкції з латинської мови на українську, здійснюючи граматичний аналіз прикметника; <i>збагачує</i> свій лексичний запас</p>	4/2
4.	<p>LECTIO QUARTA. ПРИСЛІВНИК</p> <p>Способи утворення прислівника. Латинські прислів'я і крилаті вислови. Лексичний мінімум. Вправи граматичного характеру, переклад речень</p>	<p><i>знає та розуміє</i> правила утворення відприкметникового прислівника; <i>перекладає</i> лексико-граматичні конструкції з латинської мови на українську, здійснюючи граматичний аналіз прикметника; <i>збагачує</i> свій лексичний запас</p>	2/1
5.	<p>LECTIO QUINTA. ЗАЙМЕННИК</p> <p>Особові займенники та їх відмінювання. Присвійні, вказівні, відносні, неозначені, зворотні займенники. Способи вживання займенників у тексті. Латинські прислів'я і крилаті вислови. Вправи на читання і аналіз лексико-граматичних одиниць</p>	<p><i>знає та розуміє</i> правила відмінювання займенників різних типів; <i>дає граматичну характеристику</i> їм як частинам мови; <i>усвідомлює</i> способи вживання їх у реченні; <i>аналізує</i> в адаптованому тексті місце займенника та його роль</p>	4/2

6.	<p style="text-align: center;">LECTIO SEXTA. НЕПРАВИЛЬНЕ ДІЄСЛОВО "ESSE" (бути)</p> <p>Способи змінювання дієслова. Латинські прислів'я і крилаті вислови. Вправи на аналіз лексико-граматичних одиниць</p>	<p><i>знає та розуміє особливості функціонування неправильного дієслова «esse» в латинському тексті; вміє у ситуації перехресного перекладу з латинської мови на українську і навпаки використати дієслово у формі Praesens Indicativus Activus; збагачує свій лексичний запас</i></p>	2/1
7.	<p style="text-align: center;">LECTIO SEPTIMA. Дієслово (Verbum)</p> <p>Грамматичні категорії дієслова. Основні форми дієслова. Дієслівні основи. Дієвідміни латинського дієслова. Способи дієслів. Наказовий спосіб (Imperativus). Латинські прислів'я і крилаті вислови. Лексичний мінімум. Вправи на аналіз лексико-граматичних одиниць</p>	<p><i>знає та розрізняє основні граматичні категорії дієслова (час, спосіб, основа, дієвідміна, особа, число тощо); усвідомлює спосіб використання різних дієслівних основ при утворенні дієслів відповідної форми; вміє визначати дієслова в реченні та адаптованому тексті, характеризуючи його окремі граматичні категорії; збагачує свій лексичний запас</i></p>	6/3
8.	<p style="text-align: center;">LECTIO OCTAVA. Дієслово (Verbum)</p> <p>Способи дієслів. Дійсний спосіб дієслова активного стану (Indicativus activus). Способи творення дієслів. Особа, число і час дійсного способу дієслів активного стану. Латинські прислів'я і крилаті вислови. Лексичний мінімум. Вправи на словотвір і аналіз лексико-граматичних одиниць</p>	<p><i>знає та розуміє особливості використання дієслова умовного та наказового способів; спосіб утворення дієслова активного стану; вміє здійснювати перехресний переклад дієслова активного стану, відмінювати дієслова професійної тематики (медицина, фармацевтика, юриспруденція, філологія і мистецтво, культура, етика); збагачує свій лексичний запас</i></p>	4/2

9.	<p style="text-align: center;">LECTIO NONA. Дієслово (Verbum)</p> <p>Пасивний стан дієслів (Passivum). Особливості утворення дієслів пасивного стану. Дієприкметник (Participium Perfecti Passivi). Способи творення дієприкметника. Утворення часів шляхом поєднання допоміжного дієслова та дієприкметника. Латинські прислів'я і крилаті вислови. Лексичний мінімум. Вправи на словотвір і аналіз лексико-граматичних одиниць.</p>	<p><i>знає та розуміє</i> значення дії, визначеної дієсловом пасивного стану; особливості утворення дієслів пасивного стану; <i>розрізняє</i> спосіб утворення віддієслівних прикметників від інших способів їх утворення; <i>здійснює</i> словотвір, граматичний аналіз і переклад лексико-граматичних і лексичних конструкцій; <i>систематизує</i> лексичний матеріал за професійним змістом, <i>збагачує</i> свій лексичний запас</p>	4/2
10.	<p style="text-align: center;">LECTIO DECIMA. Числівник (Nomen numerāle)</p> <p>Кількісні й порядкові числівники (Numeralia cardinalia et ordinalia). Відмінювання числівників. Узгодження числівників з іменниками. Розділові та прислівникові числівники (Numeralia distributiva et adverbialia). Синтаксис відмінків при числівниках. Словотворення за допомогою латинських числівників. Римський календар. Римські міри і грошові одиниці. Латинські прислів'я і крилаті вислови. Лексичний мінімум. Вправи конструктивного характеру. Читання тексту</p>	<p><i>знає</i> групи числівників, числівники від 1 до 10, назви десятків, сотень і тисяч; <i>вміє робити граматичний аналіз</i> числівників, відмінювати їх; <i>розуміє</i> специфіку синтаксичного узгодження числівника з іменником, способи словотворення за допомогою числівника; <i>використовує</i> порядкові та кількісні числівники у створенні тематичних лексико-граматичних конструкцій; <i>має відомості</i> про римський календар, міри і грошові одиниці Давнього Риму; <i>збагачує</i> свій лексичний запас</p>	4/2
11.	<p style="text-align: center;">LECTIO UNDECIMA. Вживання та Утворення кон'юнктива</p> <p>Теперішній час умовного способу активного і пасивного стану (Praesens coniunctivi activi et passivi).</p>	<p><i>знає та розуміє</i> способи утворення дієслова активного і пасивного стану, доконаного і недоконаного виду; <i>розрізняє</i> способи утворення та умови вживання (особливості перекладу)</p>	4/2

	<p>Минулий час недоконаного виду умовного способу активного та пасивного стану (Imperfectum coniunctivi activi et passivi).</p> <p>Минулий час доконаного виду умовного способу активного та пасивного стану (Perfectum coniunctivi activi et passivi).</p> <p>Давноминулий час умовного способу активного та пасивного стану (Plusquamperfectum coniunctivi activi et passivi).</p> <p>Вживання кон'юнктива у незалежних реченнях.</p> <p>Умовний побажальний (coniunctivus optativus).</p> <p>Умовний можливий (coniunctivus potentiālis).</p> <p>Латинські прислів'я і крилаті вислови.</p> <p>Лексичний мінімум.</p> <p>Вправи на аналіз лексико-граматичних одиниць</p>	<p>кон'юнктиву;</p> <p><i>знає</i> способи вживання та перекладу дієслів минулого часу доконаного виду в активному та пасивному станах;</p> <p><i>вміє здійснювати</i> граматичний аналіз і переклад конструкцій з дієсловами, визначаючи час, форму дієслова, його стан, спосіб, вид тощо;</p> <p><i>розуміє</i> особливості вживання кон'юнктива;</p> <p><i>збагачує</i> свій лексичний запас</p>	
12.	<p style="text-align: center;">LECTIO DUODECIMA. ІНШІ ФОРМИ ДІЄСЛІВ</p> <p>Інфінітив теперішнього часу пасивного стану (Infinitivus Praesentis Passivi).</p> <p>Інфінітив минулого часу активного стану (Infinitivus Perfecti Activi).</p> <p>Дієприкметник теперішнього часу, активного стану (Participium Praesentis Activi).</p> <p>Дієприкметник майбутнього часу активного стану (Participium Futuri Activi).</p> <p>Герундіум (Gerundium).</p> <p>Герундівум (Gerundivum).</p> <p>Супіnum (Supinum).</p> <p>Наказовий спосіб майбутнього часу активного стану (Imperativus Futuri Activi).</p> <p>Сполучення дієприкметника майбутнього часу активного або пасивного стану з дієсловом "esse" (Coniugatio periphrastica activa et passiva).</p> <p>Латинські прислів'я і крилаті вислови. Тексти.</p> <p>Вправи на аналіз лексико-граматичних одиниць</p>	<p><i>знає та розуміє</i> функції інфінітиву активного та пасивного станів теперішнього та минулого часів;</p> <p><i>розрізняє</i> такі дієслівні форми, як: дієприкметник, супін, герундій і герундив;</p> <p><i>здатен до використання</i> граматичних правил вживання і перекладу на українську мову різних дієслівних форм;</p> <p><i>розрізняє</i> різні форми дієслів у реченнях та здійснює їх переклад;</p> <p><i>збагачує</i> свій лексичний запас;</p> <p><i>створює власне учнівське портфоліо</i> (збірник латинських висловів і сентенцій)</p>	4/2

13.	<p style="text-align: center;">LECTIO TERTIA DECIMA. Елементи синтаксису. синтаксичні звороти</p> <p>Особливості вживання синтаксичних зворотів у реченні. Відповідність синтаксичних зворотів підрядності "що", "щоб", "коли", "тому що", "після того, як". Латинські прислів'я і крилаті вислови. Читання текстів.</p>	<p><i>читає та здійснює переклад латинських сентенцій і адаптованих текстів, пояснюючи особливості перекладу складнопідрядних речень; зіставляє матеріал вивченого з тим, що йому відомо з вивчення рідної мови; створює власне учнівське портфоліо (збірник латинських висловів і сентенцій)</i></p>	6/3
14.	<p style="text-align: center;">LECTIO QUARTA DECIMA. Афіксальне словотворення</p> <p>Префікси (a-,ab-,abs-, ad-,amb-,contra-,post-,de-,des-,pro-,sub-,trans- та інші). Суфікси (-tor, -arium, -torium, -ulus, -culus, -ellus, -illus). Етимологічна відповідність латинських слів та новоутворення слів з відповідними афіксами в українській та англійській мовах. Лексичний мінімум. Вправи на словотвір. Зіставлення слів у латинській та європейських мовах</p>	<p><i>знає та розуміє ключові афіксальні способи творення латинських слів; називає та перекладає значення префіксів і суфіксів, за допомогою яких утворюються нові слова; класифікує афіксальні новоутворення за сферами діяльності людини (медицина та фармацевтика, юриспруденція, філологія, мистецтво, освіта, побутове життя тощо); збагачує свій лексичний запас; створює власне учнівське портфоліо (збірник латинських висловів і сентенцій)</i></p>	4/2
15.	<p style="text-align: center;">LECTIO QUINTA DECIMA. Синтаксис відмінків</p> <p>Синтаксис речення із вживанням іменників у різних відмінках (Nominativus, Genetivus, Dativus, Accusativus, Ablativus). Тексти. Вправи на лексико-граматичний аналіз</p>	<p><i>читає та здійснює переклад адаптованих текстів, пояснюючи особливості перекладу іменників, вжитих у різних відмінках; зіставляє матеріал вивченого з тим, що йому відомо з вивчення рідної мови; створює власне учнівське портфоліо</i></p>	4/2

16.	<p style="text-align: center;">LECTIO SEXTA DECIMA. Синтаксис відмінків</p> <p>Особливості перекладу латинських конструкцій. Тексти. Вправи на лексико-граматичний аналіз</p>	<p><i>читає та здійснює переклад речень, адаптованих текстів;</i> <i>коментує</i> зміст прочитаного, використовуючи міжпредметні знання з всесвітньої історії, літератури, рідної та іноземної мов; <i>створює власне учнівське портфоліо</i> (збірник латинських висловів і сентенцій)</p>	2/1
17.	<p style="text-align: center;">LECTIO SEPTIMA DECIMA. Основні правила латинського віршування</p> <p>Віршові стопи. Основні розміри. Тексти. Вправи на семантичний і структурний аналіз текстів. GAUDEĀMUS (ВЕСЕЛІМОСЬ!)</p>	<p><i>знає та розуміє</i> особливості латинського віршування, порівнюючи його з сучасними видами віршування; <i>читає</i> уривки з латинських поетичних Горація, епосів Гомера та Вергілія тощо, визначаючи особливості аналізу пентаметрів та гекзаметрів; <i>зіставляє їх</i> з перекладними текстовими уривками; <i>знає</i> текст студентського гімну; <i>презентує власне учнівське портфоліо</i> (збірник латинських висловів і сентенцій)</p>	4/2 2/1- Резерв

Орієнтовне календарно-тематичне планування занять

№ з/п	Зміст заняття	К-ть годин
1.	Вступ до курсу. Ознайомлення із метою та завданнями курсу, навчально-методичним його забезпеченням	2/1
2.	Історія розвитку класичної латинської мови. Значення її для наукової термінології. Класичний латинський алфавіт. Вимова букв	2/1
3.	Історія Стародавнього Риму. Латинський алфавіт. Вимова латинських голосних і приголосних. Буквосполучення: дифтонги і диграфи. Фонетичний розбір слів	2/2
4.	Латинський алфавіт. Латинські імена богів, титанів, римських імператорів та полководців, поетів і мислителів. Римська будівля. Вимова сполучень приголосних –th, – ph, - ch, gh. Поділ латинських слів на склади. Правила довготи/короткості. Фонетичний розбір слів	2/2
5.	I залік. <i>Правила читання латинських слів і сентенцій.</i>	2/2
6.	Морфологія. Граматична будова латинської мови. Частини мови. Основні граматичні категорії флективних частин мови. Лексичний мінімум	2/1
7.	Nomen substantivum. Іменник та його граматичні категорії. Етимологія латинських імен і назв	2/1
8.	Nomen substantivum. Іменник та його граматичні категорії. Відміни іменників та відмінкові закінчення. Латинські афоризми та правила їх перекладу. Лексичний мінімум	2/1
9.	Nomen adiectivum. Прикметник та його граматичні категорії. Узгодження відмінювання іменника та прикметника. Лексичний мінімум. Вправлення	2/1
10.	Nomen adiectivum. Прикметник та ступені його порівняння. Способи утворення ступенів порівняння прикметника. Прикметники-виключення в латинській мові: етимологічний аналіз. Латинські афоризми	2/1
11.	Adverbium. Прислівники, утворені від прикметника. Інші способи утворення прислівника. Вправлення.	2/0
12.	Proponen. Займенник та його граматична характеристика. Вживання займенників у латинських текстах. Способи їх перекладу. Вправлення	2/1
13.	Неправильне дієслово «esse» та його граматична характеристика. Особливості вживання у латинському тексті. Латинські афоризми	2/1
14.	Читання аналіз та переклад лексико-граматичних конструкцій. Повторення вивченого граматичного матеріалу: категорія «відмін»	2/2
15.	II залік. <i>Читання і переклад відомих латинських сентенцій</i>	2/2
16.	Verbum. Граматичні категорії «дієвідмін». Основні форми дієслова. Робота з лексико-граматичними конструкціями: читання, переклад, аналіз	2/2
17.	Verbum. Способи дієслів (modus: indicativus, coniunctivus, imperativus). Дійсний спосіб дієслова активного стану. Способи творення дієслів.	2/2

	Вправлення: граматичний аналіз, читання і переклад латинських речень	
18.	Verbum. Пасивний стан дієслів. Особливості утворення дієслова пасивного стану	2/1
19.	Дієприкметник (Participium Perfecti Passivi). Способи творення дієприкметника	2/0
20.	III залік. Робота з латинськими реченнями. Лексичний мінімум. Вправи на словотвір і аналіз лексико-граматичних конструкцій	2/1
21.	Ораторське мистецтво в Давньому Римі. Відомі оратори – Діосфен, Калістрат, Цицерон, Цезар. Правила ораторського виступу. Читання фрагментів ораторських виступів та адаптованих латинських тестів	2/1
22.	Nomen numerale. Числівник та його граматичні категорії. Кількісні та порядкові числівники (1-100, 200,..., 1000...). Відмінювання числівників.	2/1
23.	Nomen numerale. Узгодження числівників та іменників. Вправлення. Літочислення: римський календар. Міри і грошові одиниці Риму	2/0
24.	Кон'юнктив. Вживання та утворення кон'юнктива. Латинські крилаті вислови: аналіз і переклад кон'юнктивних форм	2/1
25.	Інші форми дієслів: інфінітив, дієприкметник, герундій, герундів, супін. Особливості їх вживання в реченні, поєднання з дієсловом «esse»	2/0
26.	Робота з адаптованими латинськими текстами: читання, аналіз граматичних форм, переклад	2/1
27.	Основи латинського синтаксису. Особливості перекладу синтаксичних зворотів, що перекладаються як звороти підрядності «що», «щоб», «коли», «для того щоб», «тому що»	2/1
28.	Найуживаніші латинські афікси. Етимологічний зіставний аналіз латинських слів і сучасних новоутворень в європейських мовах. Лексичний мінімум	2/1
29.	Синтаксис речень з уживанням іменника в різних відмінках: правила та особливості перекладу. Робота з латинськими реченнями та адаптованими текстами	2/0
30.	Синтаксис речень. Робота з латинськими реченнями та адаптованими текстами	2/1
31.	Правила латинського віршування. Віршові стопи. Латинські розміри. Читання поезії Горація «Elegi monumentum», байки Федра «De vulpe et uva». Робота зі студентським гімном «Gaudeamus»	2/1
32.	Вправлення в ораторстві. Робота з адаптованими текстами з історії римської міфології	2/1
33.	Етимологія римських традицій і назв. Зіставлення латинських крилатих виловів з їх відповідниками в сучасних європейських мовах	2/0
34.	Підсумковий залік. Підбиття підсумків роботи. Проблемна дискусія	2/1
35.	Резервний час	2/0
	Всього:	70/35

Завдання для проведення заліків

1. Фонетика

✓ Вправи для закріплення фонетичних знань

- вимова дифтонгів і диграфів:

Aurōra – рання зірка,
saecūlum – сторіччя,
aera – ера,
foetus – плід,
aetas – вік,
aēr – повітря,
poēta – поет.

- вимова [y]:

cytus – клітина,
clepsydra – водяний годинник,
stylus – стиль,
hydra – гідра.

- вимова приголосного [c]:

acidum citricum – лимонна кислота,
calcium – кальцій,
saeremonia – свято,
insectum – комаха,
cucūlus – зозуля.

- латинські [g] і [h]:

homo – людина,
genus – рід,
generatio – покоління,
geometria – геометрія,
geographia – географія,
historia – історія.

- латинський [l]:

liquor – рідина,
linea – лінія,
luna – місяць,
lacus – озеро,
flumen – ріка.

- вимова приголосного [s]:

selectus – вибраний,
observatio – спостереження,
scaena – сцена,
basis – основа,
sulphur – сірка,
plasma – плазма.

- вимова сполучень qu, ngu, su:

aequālis – рівний,
fungūlus – грибок,
unguentum – мазь,

quantitas – кількість,
qualitas – якість,
suaviter – приємно,
suum cuique – кожному своє,
causa sui – річ у собі.

- вимова [i]:

iuvēnis – молодий,
magister – вчитель,
maior – більший,
disiunctio – відокремлення.

- вимова грецьких сполучень ch, ph, rh, th:

chlorophīlum – хлорофіл,
chamomilla – ромашка,
chorda – струна,
diaphragma – діафрагма,
rhizomorpha – різоморфа,
asthma – астма,
thesaurus – сховище, скарбниця,
thronus – трон, престол.

✓ Поставте наголос у словах:

convexus – опуклий,
adultus – дорослий,
diversus – різний,
sagitta – стріла,
solīdus – міцний,
corpuscūlum – тільце,
lacūna – заглиблення, втрата,
capsūla – коробочка,
perfectus – досконалий,
arēna – пісок,
agricultūra – землеробство,
disciplīna – наука,
doctrīna – вчення,
lamīna – пластинка,
maxīmus – найбільший,
pyrāmis – піраміда.

✓ Прочитайте «Pater noster», звертаючи увагу на вивчені фонетичні правила

2. Частини мови, граматичні ознаки

✓ Провідмініяйте словосполучення:

circūlus vitiōsus (m) – блудне коло;
 noster collēga doctus (m) – наш вчений колега;
 tuum praemium magnum (n) – твоя велика нагорода;
 vestrum desiderium piūm (n) – ваше добре побажання;
 labor gravis (m) – важка праця;
 salus commūnis (f) – спільне благо;
 ars generālis (f) – основне мистецтво;
 sidus caeleste (n) – небесне сузір'я;
 vectīgal grande (n) – великий прибуток;
 fons salūber (m) – цілюще джерело.

✓ Утворіть іменники четвертої відміни від дієслів:

video, vidi, visum, ēre – бачити;
 consentio, sensi, sensum, īre – погоджуватись;
 cado, cecīdi, casūrus, ěre – падати;
 colo, colui, cultum, ěre – шанувати;
 rideo, risi, risum, ěre – сміятися;
 progredior, grēdi, gressus sum – йти вперед.

✓ Узгодьте відмінкові форми іменників з прикметниками:

fructibus (amārus, a, um),
 manu (firmus, a, um).
 diem (festus, a, um),
 res (publīcus, a, um).

✓ Порівняйте запозичені з латинської мови словотвірні форманти у новоєвропейських мовах:

лат. natūra, cultūra, censūra, doctīna, medicīna;
 укр. натура, культура, цензура, доктрина, медицина;
 фр. nature, culture, censure, doctrine, medicine;
 англ. nature, culture, doctrine, medicine;
 нім. Natur, Kultur, Doktrin, Medizin.

3. Робота з лексико-граматичними конструкціями

<i>Латинський афоризм</i>	<i>Російський відповідник</i>	<i>Український варіант</i>
1. Ab alio expectes, alteri quod feceris.	Поступай так, как хотел бы, чтобы ...	
2. Aliena vitia in oculis habetum, a tergo nostra sunt.	В чужом глазу пещинку видно, а в своем ...	
3. Amantium irae amoris integratio est.	Милые бранятся – ...	
4. Finis corinat opus.	Конец – всему ...	
5. No omne, quod nitet, aurum est.	Не все то золото, ...	
6. Omne nimium nocet.	Что слишком, то ...	
7. Quidquid discit, tibi discit.	Чему бы ты не учился, учишься ...	
8. Exemplis discimus.	Мы учимся ...	
9. Repetitio est mater stuiorum.	Повторение – ...	
10. Manus manum lavat.	Рука руку...	
11. Unum castigabis, centum emendabis.	Одного накажешь – сотню ...	
12. Consuetudo – altera natura.	Привычка – ...	
13. Amicus centur in re incerta cernitur.	Друг познается ...	
14. Facile dictum, difficile factu.	Легко сказать, ...	
15. Omnia mea me cum porto.	Все свое ношу ...	
16. Aut omnia, aut nihil.	Все или ...	
17. Scio me nihil scire.	Я знаю, что .	
18. Cuiusvis hominis est errare.	Каждому свойственно ошибаться.	

✓ *Перекладіть часто вживані сталі вислови*

Vae victis! – _____!

Veni, vidi, vici. – _____.

Et tu, Brute? – _____?

Ave, imperatore, morituri te salutant! – _____!

Panem et circenses! – _____!

Alea iacta est. – _____.

Alma mater. – _____.

Alter ego. – _____.

Suum quique. – _____.

✓ *Прочитайте та перекладіть текст*

De Prometheo

Prometheus auxilio Minervae homines ex aqua et terra fecerat ac de genere humano bene meruit. Di saepe Prometheum ad epulas suas invitabant. Itaque consilium Iovis, qui omnes homines necare constituit, ei notum erat. Prometheus aliquando in coelum venit et ignem de

Olympo subduxit et hominibus donavit. Quamquam ira Iovis magna erat, genus humanum non delavit. Prometheus autem Vulcanus iussu Iovis in monte Caucasus ferreis catenis ad saxum alligavit cotidieque aquila iecur Promethei devorabat. Iecoris pars, quam aquila mane devoraverat, noctu crescebat. Ita Prometheus ingentes dolores tolerabat. Postea Hercules aquilam sagitta necavit Prometheusque liberavit.

Лексичний мінімум

ac – і	invito, avi, atum, are – запрошувати
alligo, avi, atum, are – прив'язувати	ira, ae, f – гнів
aquila, ae, f – орел	iussus, us, m – наказ
auxilium, ii, n – допомога	libero, avi, atum, are – звільняти
catena, ae, f – ланцюг	manus, us, f – рука
Caucasus, i, m – Кавказ	mereo, ui, itum, ere – служити
coelum, i, n – небо	mons, montis, m – гора
consilium, ii, n – план, намір	neco, avi, atum, are – вбивати
constituo, ui, utum, ere – вирішувати, постановляти	noctu – вночі
cotidie – щодня	Olympus, i, m – Олімп
cresco, crevi, cretum, ere – рости	parco, peperi, -, ere (+Dat.) – щадити, берегти
deleo, evi, etum, ere – нищити, руйнувати	postea – згодом
devoro, avi, atum, are – поїдати	Prometheus, i, m – Прометей, один із титанів
dolor, oris, m – біль	quamquam – хоч
dono, avi, atum, are – дарувати	sagitta, ae, f – стріла
epulae, arum, f – бенкет	saxum, i, n – скеля
facio, feci, factum, ere – робити	subduco, duxi, ductum, ere – красти
ferreus, a, um – залізний, а, е	tolero, avi, atum, are – терпіти, переносити
genus, eris, n – рід	venio, veni, ventum, ire – приходити
Hercules, is, m – Геракл	Vulcanus, i, m – Вулкан, бог вогню в римській мітології (міфології)
iecur, oris, n – печінка	
ignis, is, m – вогонь	
ingens, ingentis – величезний, а, е	

✓ Перекладіть латинською мовою речення:

1. Місто Рим заснували брати Ромул і Рем.
2. Письмо винайшли фінікійці.
3. Діти є міцною опорою батьків, якщо добре виховані.

Лексичний мінімум

брат – frater, tris, m	опора – praesidium, ii, n
винаходити – invenio, veni, ventum, ire	письмо – litterae, arum, f
виховувати – educo, avi, atum, are	Рем – Remus, i, m
діти – liberi, orum, m	Ромул – Romulus, i, m
засновувати – condo, didi, ditum, ere	фінікієць – Phoenix, icis, m
місто – urbs, urbis, f	якщо – si
міцний, а, е – firmus, a, um	

ЛАТИНСЬКІ ПРИСЛІВ'Я ТА ВИСЛОВИ

- ✓ Зробіть переклад і відшукайте в художній літературі та фразеологічних словниках український відповідник латинському вислову:

Amīcus optīma vitae possessio.

Укр.	Англ.	Нім.	Фр.	Ісп.
	A friend is need is a friend indeed. They are rich who have true friends.	Ein treuer Freund ist ein großer Schatz.	Mieux vaut un ami en voie que denier en courroie.	Amigo cabal, tesoro ideal.

Ars longa, vita brevis.

Укр.	Англ.	Нім.	Фр.	Ісп.
	Art is long, life is short.	Die Kunst ist lang, und kurz ist unser Leben.	L'art est long, la vie est courte.	De lunes a martes, pocos se llevan las artes.

Audi multa, loquere pauca.

Укр.	Англ.	Нім.	Фр.	Ісп.
	Be swift to hear, slow to speak.	Rede wenig, höre viel.	La parole est d'argent, le silence est d'or.	Oye primero, habla postrero.

Charta non erubescit.

Укр.	Англ.	Нім.	Фр.	Ісп.
	Pens may blot, but they cannot blush.	Papier ist geduldig.	Le papier souffre tout et ne rougit de rien.	La carta no tiene empacho.

De gustibus et coloribus non est disputandum.

Укр.	Англ.	Нім.	Фр.	Ісп.
	Every man to his taste. There is no accounting for tastes. Tastes differ.	Über Geschmack lässt sich nicht streiten.	Des goûts et des couleurs il ne faut pas disputer.	Sobre gustos, no hay nada escrito.

Excitare fluctus in simpulo.

Укр.	Англ.	Нім.	Фр.	Ісп.
	A storm in a teacup. A tempest in a teapot.	Ein Sturm im Wasserglas.	Une tempête dans un verre d'eau.	Tempestad en un vaso de agua.

4. Підсумковий залік

ПІБ учня _____

I. Зробіть переклад речень з української мови на латинську, пам'ятаючи про правила перекладу дієслів системи інфекта (незавершеної дії):

1. Вчителі завжди хвалили, хвалять і будуть хвалити скромність старанних учнів.
2. Згода зміцнювала, зміцнює і буде зміцнювати дружбу громадян.
3. Дружба громадян зміцнювалась, зміцнюється і буде зміцнюватися згодою.

Лексичний мінімум:

вчитель – magister, tri, m
громадянин – civis, is, m, f
дружба – amicitia, ae, f
завжди – semper
згода – concordia, ae, f

зміцнювати – firmo, āvi, ātum, āre
скромність – modestia, ae, f
старанний, а, е – studiōsus, a, um
учень – discipūlus, i, m
хвалити – laudo, āvi, ātum, āre 1

II. Провідмініайте словосполучення:

а) circūlus vitiōsus (m) – блудне коло; б) tuum praemium magnum (n) – твоя велика нагорода.

N. _____

G. _____

D. _____

Ac. _____

Abl. _____

Voc. _____

III. Провідмініайте дієслова в praesens indicatīvi actīvi і утворіть форми (однини й множини) imperatīvus (наказовий спосіб): teneo, ui, tentum, ēre; mitto, misi, missum, ěre.

Sg.	Pl.
1	1
2	2
3	3

Форми: _____

IV. Визначіть відмінок і виділіть основу іменників. Перекладіть на українську мову:

insulārum, equos, exempla, locis, imperia, frumentō, metalli, discipūlum, caelum, amīcos, rusticōrum.

V. Утворіть форму називного, знахідного і кличного відмінків множини іменників середнього роду:

pratum _____,

templum _____,

curricūlum _____,

aedificium _____,
 studium _____.

VI. Перекладіть українською мовою:

a foro _____, de elephantis _____, inter domīnos _____,
 sine loco _____, in hortum _____, apud popūlos _____.

VII. Запам'ятайте латинські прислів'я і крилаті вислови:

1. **Lupus non mordet lupum.** – Вовк вовка не кусає.
2. **Mala gallīna, malum ovum.** – Погана курка, погане яйце.
3. **Ignorantia non est argumentum.** – Незнання – не доказ.
4. **Errāre humānum est.** – Людині властиво помилятися (Сенека Старший)
5. **De mortuis aut bene, aut nihil.** – Про мертвих або добре, або нічого.
6. **Elephantum e musca facis.** – Робиш із мухи слона.
7. **Ab ovo usque ad mala.** – Від початку до кінця.
8. **Ex libris.** – Із книг.
9. **Curricūlum vitae.** – Життєпис.
10. **Anno Domīni (A.D.).** – Року Божого (тобто від Різдва Христового). **Anno mundi (A.m.).** – Року від створення світу.

Рефлексія виконання завдань:

*Оцініть власний результат виконання роботи
 ("знаю, розумію" +/- "не знаю, не розумію" -)*

- I. Часи дієслів системи інфекта. Основи синтаксису латинської мови.
- II. Відмінювання словосполучень, узгодження відмінкових закінчень.
- III. Відмінювання дієслів. Наказовий спосіб дієслів.
- IV. Відмінки іменників. Виділення основи і закінчень іменників.
- V. Граматичні категорії іменника: відмінки, рід, число.
- VI. Вживання прийменника з іменником. Робота зі словником.
- VII. Знання й розуміння латинських афоризмів.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. PORTA ANTIQUA: Підручник з латинської мови для учнів гуманітарних коледжів, ліцеїв, гімназій / М.Г. Сенів, Л.П.Скорина, Н.С.Постова; за ред. М.А. Собуцького. – К. : СІНТО, 1994. – 272 с.
2. Винничук Л. Латинский язык : самоучитель для студентов гуманитарных факультетов университетов и педагогических вузов / Л.Винничук. – М. : Высш. шк., 1980. – 322с.
3. Краткий курс грамматики латинского языка : учеб. пособие / Н.В.Чеканова. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Флинта : МПСИ, 2007. – 112 с.
4. Латинська мова (для неспеціальних факультетів) : навчальне видання / Н.Г. Ревак, В.Т.Сулим. – 2-ге вид., виправлене і доповнене. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 415 с.
5. Латинська мова. Робоча програма для підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста [Електронний ресурс] / Укладач: Н.Г. Ревак. – [Львів : Правничий коледж. Львівський національний університет ім. Івана Франка – 2006] // Режим доступу до програми : www.lnu.edu.ua/faculty/pravo/latina_robocha_programa.doc
6. Литвинов В.Д. Латинська мова. Елементарний курс. / В.Д. Литвинов . – 2-е видання, виправлене. – К. : Академія, 2002. – 95 с.

Додаткова література

1. "Лapidарна латина" [Електронна збірка афоризмів]. – Режим доступу: <http://ukrlife.org/main/prosvita/latyna.htm>
2. Бігун Г. Вибрані прислів'я та приказки п'ятьма мовами / Г.Бігун. – К. : Тандем, 2000. – 136с.
3. Грищенко С.П. Латинська мова й основи римського права / С.П.Грищенко. – К. : Наука. – 2005. – 335 с.
4. Латинська мова для юристів : підручник / Л.П.Скорина, Л.П. Чуракова. – К. : Атіка, 2004. – 414 с.
5. Латинсько-український словник: 10 тисяч найуживаніших латинських слів з максимальним відтворенням їхніх значень українською мовою / В.Д. Литвинов. – К. : Українські пропілеї, 1998. – 452с.
6. Словник іншомовних слів / за ред. О.С.Мельничука [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://supermodern.narod.ru/slovnyk_meln/slova/latyna.htm
7. Українсько-українська словник АBBYY Lingvo.Pro (містить понад 207 000 словникових статей) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lingvo.ua/uk/Search/uk-uk?searchMode=Interpretations&fromSlovnyk=1>